

You can also watch all new episodes with the full transcript on screen on Youtube!

Season 5: Episode 2

TV Review & Birthdays

טעלעוויזיע רעצענזיע & געבורטסטעג

Welcome to the transcript for Proste Yiddish

- ***Bold** words are in the vocab list below.*

אַריינפֿיר

טײַערע צוהערערס! וואָס הערט זיך? דאָ אין נאָרמ קומט אָן דער וווינטער און די טעג זײַנען אַזוי קורץ! אָבער געזונט לאַנג אויף אַ ביסל ייִדיש.

אינעם עפּיזאָד הײַנט וועלן מיר הערן פֿון אַ נײַעם גאַסט - דשזאָרי סלאָדקי. דשאָרי האָט געשריבן אַ טעלעוויזיע־רעצענזיע - גאָר פֿײַן!

און וועגן וואָס רעדט איך הײַנט? וועגן געבורטסטעג! איך האָב לעצטנס געליינט אַ ביסל וועגן די טראַדיציע פֿון פֿראַוועגן געבורטסטעג (אָדער נישט) און דאָס איז מיר געווען זייער **טשיקאַווע**. אַפֿשר וועט עס אײַך אויך פֿאַרינטעריסירן!

געבורטסטעג!

- אַ פֿרייליכן געבורטסטאָג!
- מזל-טובֿ! ביז 120!

וועגן פֿאַלט אויס אײַער געבוירן־טאָג? האָט איר ליב אַ געבורטסטאָג־שׂימחה? יאָ אויף ייִדיש קען מען זאָגן אָדער געבוירן־טאָג אָדער געבורטסטאָג.

וויסט איר אַז דאָס פֿראַוועגן אַ געבורטסטאָג איז אַ נײַע אינאָוואָציע בײַ ייִדן? יאָ. איך האָב לעצטנס געליינט אַ ביסל פֿון איציק מאנגערס **זכרונות** און ער זאָגט: „בײַ מײַן מאַמעס לעבן האָט קיינער בײַ אונדז נישט געפֿראַוועט קיין געבורטסטעג. מײַן מאַמע האָט נישט געהאַלטן פֿון די 'דײַטשע מאָדעס'". דאָס הייסט - מאָדערן, גוויש! דאָס פֿראַוועגן אַ געבוירן־טאָג איז נישט געווען קיין טראַדיציאָנעלע ייִדישע זאַך.

עס זײַנען דאָ נאָך אַלץ פֿרומע ייִדן, וואָס פֿראַוועַן ניט קיין געבורטסטעג. בייַ זיי איז דאָס אַ גוויִשער **מינהג**, אין תּורה דערמאָנט מען אַ געבורטסטאָג נאָר **אין שײַכות מיט פֿרעה**!

אָבער דאָס פֿראַוועַן דעם געבורטסטאָג איז געווען אַזאַ באַליבטער טייל פֿון דער **אַרומיקע** קולטורן אַז מיט דער צײַט האָבן ייִדן אים איבערגענומען - אַלע האָבן געוואָלט האָבן אַ פֿריילעכן געבורטסטאָג! און איצט מאַכן ייִדן געבורטסטאָג־שׂימחות מיט אַ קוכן און ליכטלעך, מיט **מתּנות** און מיר זינגען אויך.

דאָס ייִדישע געבורטסטאָג־ליד איז עלטער פֿונעם ליד "אַ פֿריילעכן געבורטסטאָג!" אויף ייִדיש זינגט מען אָפֿט "צו דיין געבורסטאָג" און ווער האָט דאָס געשריבן? דער זיידע פֿון ייִדישן טעאַטער, [אַבֿרהם גאָלדפֿאַדען](). דאָס ליד קומט פֿון זײַן פּיעסע „די **כישוף־מאַכערין**“ פֿון 1878. אין דער פּיעסע זעט מען ווי אַ מאָדערנע משפּחה פֿראַווענט אַ געבורטסטאָג און אַנדערע ייִדן האַלטן אַז דאָס איז זייער מאָדנע! אייַנער זאָגט "וואָס הייסט דאָס באָדסטאָג? ס'הייסט אין דעם טאָג וואָס מען גייט אין באָד אַרײַן? ס'הייסט אַז מען **דערמאָנט זיך** בייַ אײַך דעם טאָג וואָס מען איז געבוירן געוואָרן דאַרף מען מאַכן אַ יום־טובֿ?"

נו, אַפֿשר איז אַ געבוירן־טאָג נישט קיין ייִדישע זאַך אָבער וועט האָט נישט ליב אַ שׂימחה?

צו דיין געבורטסטאָג
צו דיין יום-טוב הינט
זינען געקומען
דינע גוטע פֿרינד!
(פֿון יידישקייט)

לייען וויטער
א געבוירן־טעג: נישט קיין יידישע זאך - שבֿע צוקער
א פֿריילעכן געבורטסטאָג! - פֿון לייזער בורקאָ

רעצענזיע:
טעלעוויזיע רעצענזיע: "קאראָל און דער סוף פֿון דער וועלט"

אַ פֿרעמדער פּלאַנעט וועט אַרינקראַכן אין ערד. דו האָסט זיבן חודשים ביז דעם סוף פֿון דער וועלט. וואָס טוסטו?

דאָס איז די מעשׂה פֿון "קאראָל און דער סוף פֿון דער וועלט," אַ טעלעוויזיע פּראָגראַם אויף נעטפֿליקס. אַלע מענטשן נוצן זייערע לעצטע חדושים **אויסצולעבן זייערע פֿאַנטאַזיעס**. זיי פֿאָרן אַרום דער וועלט. זיי פֿאַרברענגען ביי שׂימחות אַלע נעכט. זיי גיין שפּאַצירן נאַקעט!

קאַראָל איז אַ פֿרוי. זי איז צוויי-און-פֿערציק יאָר. זי האָט נישט קיין מאַן. זי איז אַ שטילע און שעמעוודיקע פֿרוי. אירע עלטערן, שוועסטער, און חברים בעטן ביַי איר, "פֿאָר קיין טיבעט! לעב דײַן בעסטע לעבן! קאַרפּיי דיעם!" אָבער, קאַראָל וויל נאָר לעבן אַ נאָרמאַלע לעבן.

קאַראָל הייבט אָן אַ ניַי שטעלע אין אַ ביוראָ. וואָס טוט די פֿירמע? זי ווייסט נישט. קיינער ווייסט נישט. צום ערשט איז זי צופֿרידן. אָבער די אַרבעט איז זייער עלנט מיט נישט קיין מעטשן דאָרטן מיטצורעדן מיט. זי לערנט זיך די נעמען פֿון אַלע אירע מיטאַרבעטערס. זי באַקט באַנאַנע-ברויט. **פּאַמעלעך**, פּאַמעלעך מאַכט זי נײַע חברים. זי מאַכט באַציונגען. זי מאַכט אַ קהילה.

די קליינע זאַכן האָבן גרויסע **ווירקונגען**. אין אַ וועלט וואָס האָט נישט קיין מאָרגן, וווּ אַלע מענטשן טראַכטן נאָר וועגן זיך, וווּ מען קען טראַכטן וועגן דעם קומענדיקן שרעק . . . מאַכן אַ חבר איז אַ רעוואָלוציאָנער אַקט.

"קאַראָל און דער סוף פֿון דער וועלט" איז אַן אַנימאַציע-פֿראָגראַם פֿון דאַן גוטערמאַנען. די אַנימאַציע איז זייער שיין, ספּעציעל "קעפּלער 9," דער אַנדערער פּלאַנעט. עס זײַנען דאָ קלוגע דעטאַלן אין הינטערגרונט. פֿײַערווערק, צעבראָכנע פֿענצטער,

לופֿטבאַלאָנען, **פֿאַרלאָזטע** רעסטאָראַנען און סאָלדאַטן אַרבעטן אין שפּיזקראָמען. די דעטאַלן פֿאַרבן אויס קאַראָלס וועלט.

"קאַראָל און דער סוף פֿון דער וועלט" איז אַפּאָקאַליפּטיש, אָבער אָפּטימיסטיש. צום סוף, די פֿראַגע איז נישט "וואָס טוסטו ווען דער סוף פֿון דער וועלט קומט? די פֿראַגע איז "מיט וועמען ביסטו?"

סוף

אַ דאַנק דזשאָריען! וואָס מיינט איר - איר ווילט זען "קאַראָל און דער סוף פֿון דער וועלט"? איך וויל אַ קוק טאָן!

אַ דאַנק אויך שבֿע צוקערען און לייזער בורקאָן - איך האָב אַ סך געניסן פֿון די אַרטיקלען וועגן געבורטסטעג וואָס די צוויי האָבן געשריבן. גיט אַ קוק אינעם טראַנסקריפּט פֿאַר לינקס.

ווי אַלע מאָל האָף איך אַז איר האָט הנאה געהאַט פֿונעם פּראָגראַם. זייט מיר געזונט און שטאַרק!

Music from the Free Music Archive

- D'Bronx Tanz by Tres Tristes Tangos is licensed under a Attribution-Non Commercial License.
- Klezmer by Crowander is licensed under a Attribution-NonCommercial 4.0 International License.
- Physics by Danny Bale is licensed under a Attribution 4.0 International License.
- Patrice's Klezmer by The Underscore Orkestra is licensed under a Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 United States License.

definition	***pronounciation - if not standard phonetic***	**word**
simple, plain, common, of the masses! (Also: rude, coarse)		פּראָסטע
interesting, curious & new		טשיקאַווע
memories, memoir	*ZIKHROYNES*	זכרונות
custom, rite	*MINEG* *MINHOGIM*	דער מינהג מינהגים
In connection with Pharoah	*PARE*	אין שייכות מיט פּרעה
surrounding		אַרומיקע
gift, present	*MATONE* *MATONES*	די מתּנה מתּנות
Sorceress, magician (female)	*KISHEF*	כישוף־מאַכערין
Remember, recall		דערמאָנט זיך
to live out their dreams		אויסצולעבן זייערע פֿאַנטאַזיעס
slowly		פֿאַמעלעך

actions, effects		ווירקונגען
abandoned		פֿאַרלאָזטע